

Анатолій Ведецький

студент гр. ФФМ-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Віктор Русін

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Під час дії воєнного стану в державі першочерговими напрямками фінансування видатків є потреби оборони країни, безпеки громадян та соціального захисту. Водночас руйнування бойовими діями критичної інфраструктури, відновлення якої потребує фінансових ресурсів, зменшення надходження податків до бюджету з причин зупинення роботи підприємств та інші фактори воєнного періоду спустошують бюджет країни та призводять до зростання запозичень для покриття бюджетного дефіциту і, як наслідок, збільшення суми державного боргу. Це актуалізує питання вивчення основних джерел запозичень та розробки заходів, застосування яких уповільнюватиме зростання державного боргу.

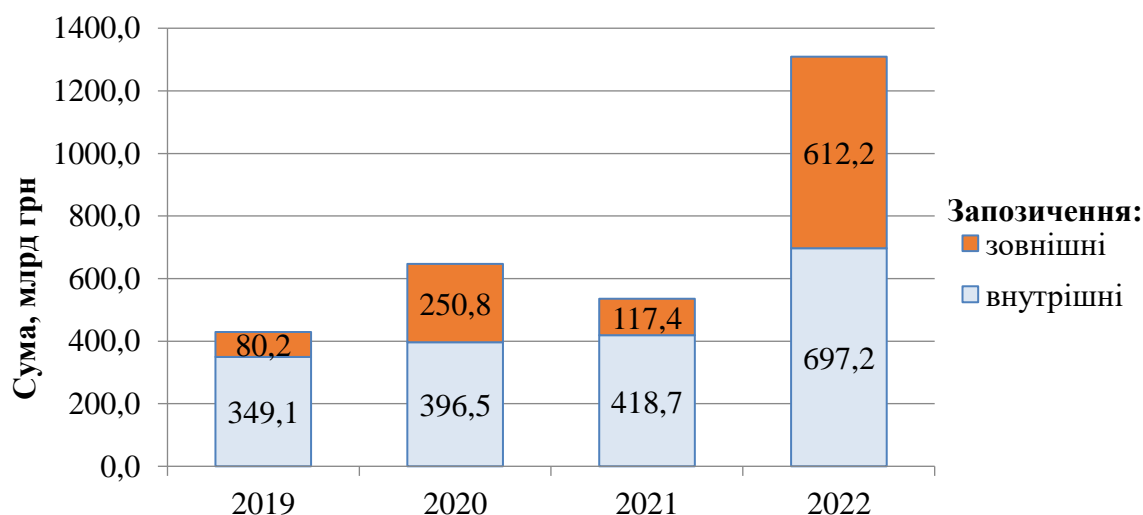
Питання державних запозичень в умовах війни та боргового фінансування державного бюджету розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені. Зокрема, Т. Богдан акцентувала увагу на ймовірності перевищення боргового навантаження в Україні понад безпечний рівень у 2022 році та пропонувала шляхи його зменшення, в тому числі: списання частини боргу та вигідний обмін облігацій, що передбачає дисконтування [1, с. 27]. Вивчаючи переваги боргового фінансування бюджету, К. Сочка наголошувала на необхідності проведення реструктуризації державного боргу з метою полегшення його обслуговування [2, с. 172].

Розвиток ринків державних боргових зобов'язань досліджували К. Мітченер та С. Требеш, які надавали характеристики боргових криз, які спостерігалися в економіці країн раніше, але можуть бути актуальними в будь-який період часу [3, с. 3]. Питання реструктуризації державного боргу за допомогою фіскальних заходів з метою його зменшення вивчали Л. Мартінез, Ф. Роч та інші [4, с. 8].

Фактична сума дефіциту державного бюджету у 2022 році дорівнювала 914,9 млрд грн, що складає майже 19% обсягу ВВП [5]. Необхідність збільшення фінансування дефіциту державного бюджету призводить до зростання внутрішніх та зовнішніх запозичень, та як наслідок, державного боргу України (рис. 1).

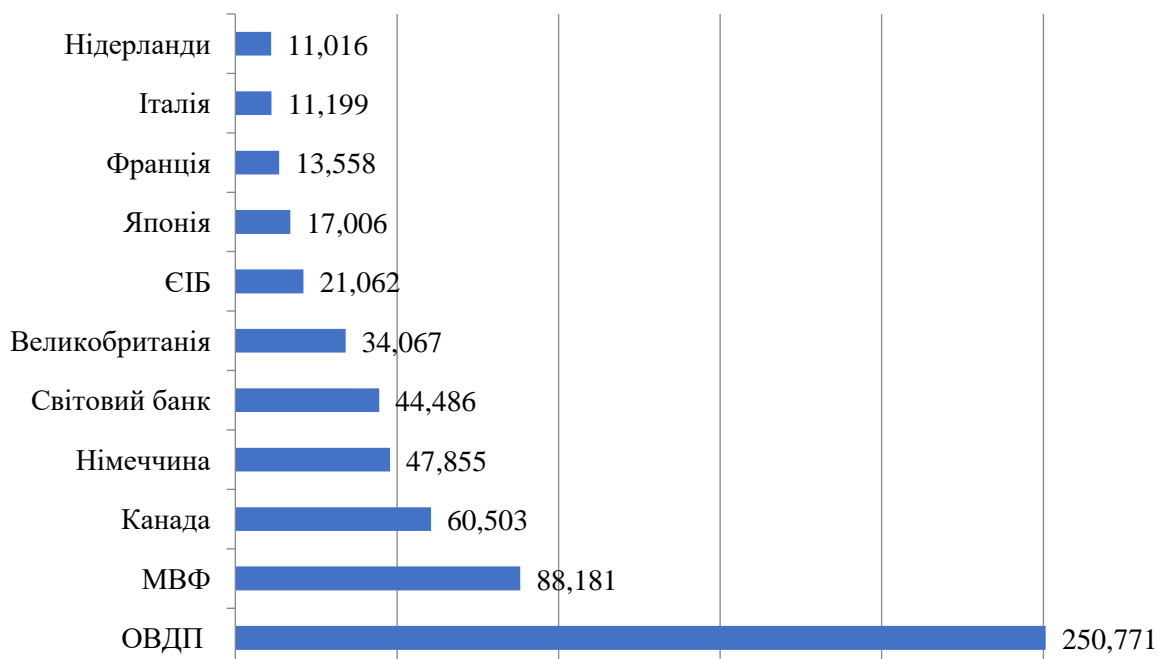
З рисунку видно, що протягом 2019-2021 років у структурі державних запозичень переважали внутрішні, однак у 2022 році зовнішні запозичення зросли у 5,2 рази в порівнянні з попереднім роком та дорівнювали 89% від обсягу внутрішніх позик, які збільшились в порівнянні з 2021 роком на 66,5%.

У 2022 році зовнішні запозичення Україна отримувала переважно від міжнародних фінансових організацій (далі – МФО), країн-партнерів, Світового банку та Європейського інвестиційного банку (далі – ЄІБ) [5] (рис. 2).

Рис. 1. Структура державних запозичень України у 2019–2022 роках
Джерело: складено автором на підставі даних [5].

Як показують дані рис. 2, найбільші обсяги зовнішньої фінансової допомоги у 2022 році було отримано від США та ЄС, що склало 24% та 16,6% від загальної суми (1695 млрд грн) відповідно [5].

Рис. 2. Основні джерела фінансування Державного бюджету України протягом 24.02.2022–30.12.2022 рр.

Джерело: складено автором на підставі даних [5].

З початком повномасштабного вторгнення дієвим інструментом підтримки державного бюджету стали військові облігації, які випускає держава під час воєнного стану. Близько 400 тисяч громадян України інвестували у ці папери, що дозволило залучити більше 10 млрд грн. Проте найбільше викупив НБУ – на суму 400,0 млрд грн.

Зростання державних запозичень сприяло суттєвому збільшенню суми державного боргу, яка у 2022 році порівняно з попереднім зросла у 1,5 рази (з 2671,8 млрд грн до 4071,7 млрд грн) та склала 78,4% ВВП [5]. Водночас Україна своєчасно здійснює оплати за борговими зобов'язаннями та зарекомендувала себе як відповідальний емітент, що сприяло домовленостям з міжнародними кредиторами про відтермінування деяких платежів. Наприклад, досягнена домовленість з інвесторами про відтермінування платежів за 2022–2023 роки по єврооблігаціям на суму 21,1 млрд дол. США, що сприяло заощадженню близько 6 млрд доларів США [6].

Отже, фінансова підтримка України від міжнародних партнерів у воєнний час відіграє ключову роль у здатності держави допомагати громадянам та відновлювати знищену інфраструктуру. Уряду варто й надалі налагоджувати співпрацю з міжнародними організаціями та іншими країнами, зокрема щодо отримання грантів або довгострокових кредитів під низькі відсотки, що дозволить уповільнити зростання суми державного боргу та зменшити фінансовий тягар для країни у кризовий період.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. П. Державний борг і позики під час війни та методи їх поствоєнного врегулювання. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 27–45.
2. Сочка К. Державний борг України: поточні реалії і проблеми. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2022. Т. 1, № 2. С. 172–183.
3. Mitchener K. J., Trebesch Ch. Sovereign debt in the 21st century. *Kiel Institute for the World Economy*. 2021. Vol. 2198. P. 1–68.
4. Martinez L., Roch F., Roldan F., Zettelmeyer J. Sovereign Debt. *IMF Working Paper*. 2022. No. WP/22/122. P. 1–47.
5. Інформація про виконання зведеного бюджету України у 2019–2022 роки та державні запозичення у 2022 році. URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information> (дата звернення: 03.08.2023).
6. Управління державним боргом України під час війни та післявоєнний період. Аналітичний звіт 2023. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/upravlinnya-derdavnim-borgom-ukra%D1%97ni-pid-chas-vijni-ta-pislyavo%D1%94nnij-period.pdf> (дата звернення: 03.08.2023).